

tum quoad hujusmodi censuram, ut supra insinuavi, et statim iterum dicam. Secus vero est de statuto, nam (ex communi sententia) qui existens in alieno Episcopatu, frangit illius statutum, ejus censura ligatur, ut constat ex Abbate, in dict. c. A nobis, num. 7, et in c. ult. de For. comp., num. 39; Sylvest., verb. *Excomm.* 2, num. 5; Tabiena, *Excommunicatio*, 4, n. 2, et aliis, quos referunt, et sequuntur Covarr., et Ugolin., 5, et Jacob. de Graff., lib. 4 *Decis.*, cap. 8, num. 39. Qui omnes rationem reddunt, quia ille fit subditus ratione delicti. Quæ ratio videtur supponere probandum, ut argumentum supra positum videtur demonstrare. Delictum enim solum potest facere subditum in ordine ad futurum iudicium, et consequenter respectu omnium, quæ ad punitionem illius delicti ordinari possunt, non tamen potest facere subditum in ordine ad statutum, quod per tale delictum frangitur, quia hujusmodi delictum supponit obligationem statuti, et consequenter subjectionem.

41. *Ratio communis improbat.* — Dices: statutum prohibet furtum, v. gr., vel aliquid simile, quod per se delictum est, quod censura afficit, et ita potest homo ratione illius delicti fieri subditus, ut in eum cadat censura. Sed hoc imprimis non est universale, quia doctrina data non tantum est vera de statutis prohibentibus res per se malas, sed etiam de facientibus, ut actiones malæ sint, quia prohibita. Tunc autem non potest actio ad delictum imputari, nisi persona supponatur subdita, et per tale præceptum obligata. Addo etiam in institutis prohibentibus res intrinsece malas necessario debere supponi subjectionem, ut delictum illud tale sit, quod sufficiat ad incurrendam censuram ipso facto, quia ad hoc non sufficit illud delictum præcise spectatum, ut est contra legem naturalem vel divinam, sed ut est contra Ecclesiasticam, et includit contumaciam, quæ supponit obligationem talis legis, et consequenter subjectionem ad illam. Quocirca, licet delictum in territorio commissum constituat hominem delinquentem talis fori, et supposito foro possit citari, et contumax fieri, tamen, si ante delictum commissum non est subjectus, fieri non potest, ut per delictum immediate ac simul fiat subjectus, et contumax et censuram incurrens.

42. Quod etiam videre licet in his, quæ de sententia diximus. Nam, si extraneus in alieno territorio delictum committat, etiam

per illud delictum fit ita subjectus, ut contra illum ibi procedi possit, ubi deliquit, et nihilominus, licet in eo territorio per sententiam sit lata censura ob illud delictum, illam non incurrit, quamvis talis sententia omnes subditos comprehendat. Cujus ratio non est alia, nisi quia sententia generalis, quæ lata est ante delictum commissum, solum potest obligare eos, qui sunt subditi absque tali delicto, non vero eos, qui postea subjiuntur ratione delicti. Quod si fortasse hoc tantum voluit Covarr., cum dixit, sententiam solum ferri in eos, qui jam sunt subditi, scilicet ante delictum, verum quidem dixit, sed non debuisset constituere in hoc discrimen inter sententiam et statutum, quia re vera non est, ut rationes factæ probant.

43. Denique cum in statuto, seu jurisdictione, duo possint considerari, scilicet, v. gr., directiva et coerciva, ratione delicti non potest homo fieri subditus primo et immediate in ordine ad vim directivam, sed in ordine ad vim coercivam seu punitivam; ideo enim dicitur fieri subditus, quia juste ibi puniri potest, ubi deliquit; consequenter vero obligari poterit secundum vim directivam ad ea omnia, ad quæ justus iudex potest obligare reum, non vero ad alia, præcise ex vi illius subjectionis. Cum autem omne delictum supponat vim directivam, contra quam agitur per ipsum delictum, ut tale est, et vis directiva requirat subjectionem, non potest illa subiectio acquiri per delictum, sed supponenda est. Igitur, cum obligatio statuti pertineat ad vim directivam, subiectio ad illud non potest oriri ex delicto illi contrario, et consequenter prima ratio subjectionis necessaria ad talem censuram incurrendam non potest oriri a tali delicto.

44. *Vera conclusionis ratio.* — Vera ergo ratio ex eo petenda est, quod lex, vel, quod idem est, statutum, vel constitutio, de quo agimus, primo et per se datur pro ipso territorio, scilicet, ut in eo tali ordine ac modo homines operentur; quando autem statutum hujusmodi est, non solum obligat homines habentes domicilium in illo territorio, sed etiam homines peregrinantes, qui in illo versantur per aliquod tempus; nam pro illo tempore tenentur se conformare legibus illius territorii, quia ita expedit ad commune bonum et pacem, ut latius traditur in materia de Legibus. Atque ita prima subiectio ad illud statutum non oritur ex delicto, sed præcise ex actuali existentia, et conversatione in tali

provincia, et ex obligatione, quasi naturali, quæ inde nascitur, ut unusquisque sese conformet moribus ejus regionis, in qua degit, pro eo tempore, quo ibi versatur, præsertim in his rebus, quæ publico ritu, vel statuto ad omnes spectant, et ad rectitudinem vitæ ibi necessariæ existimantur, ut latius tradidit Augustin., in epist. 86 ad Casulanum; supposito ergo hoc titulo subjectionis, qui contra illud statutum agit, etiam si alioqui extraneus sit, revera est inobediens, et contumax, quia per ipsum statutum sufficienter admonetur, sicut alii subditi; et ideo merito censuram incurrit tali statuto annexam. Et confirmatur ac declaratur; nam, quamvis illi statuto non esset annexa censura, talis homo peccaret frangendo statutum, ut, v. gr., comedendo carnes die prohibito in aliquo Episcopatu peculiari statuto illius; ergo signum est obligare statutum antequam contra illud delinquat; ergo, si illi statuto esset annexa censura ipso facto incurrenda, obligaretur ex vi illius sub eadem comminatione, atque adeo sufficienter ad incurrendam censuram, si statutum violet.

45. *Differentia inter statutum et sententiam quoad hunc effectum traditur.* — Tota ergo differentia inter statutum, et sententiam generalem, in hoc posita est, quod statutum obligat omnes qui versantur in territorio, ratione territorii, sicut obligat etiam communis consuetudo, sic recepta; sententia vero solum obligat personas secundum se, in quas directe fertur. Et hinc nascitur altera differentia, quam in fine præcedentis dubii inquisieramus; nam statutum, cum territorium respiciat, non obligat subditos, dum extra illud versantur, seu respectu alterius territorii; et ideo ibi non incurrunt censuram per tale statutum latam, juxta dispositionem cap. Ut animarum; at vero sententia fertur in personas secundum se, et ideo illas afficit ubicumque existant (seu afficere potest, quantum est ex se, ita enim loquimur) quia semper respicit illas, ut subditas, et in ordine ad actum, seu usum talis subjectionis, quia non pendet ex præsentia, seu existentia intra territorium.

46. *Regula generalis.* — Imo hinc colligo generalem regulam observandam. Quotiescumque superior habet jus, seu potestatem præcipiendi subdito extra territorium existenti, vel imponendi ei præceptum, cujus obligatio duret, etiamsi subditus extra territorium incedat, vel tale præceptum, quod extra territorium executioni mandandum sit,

tunc, si tali præcepto legitime sit annexa censura, ubicumque subditus violet illud præceptum, etiam extra territorium, censuram incurrere. Ratio est clara, quia tota causa incurrendi hujusmodi censuram est contumacia et violatio talis præcepti; sed in eo casu subditus ubicumque existat est contumax, et violator præcepti, si id agat, quod præceptum vetat; ergo incurret censuram. Nam supposita contumacia, et tenore legis, sola absentia non potest impedire censuram, quia ut sæpe dictum est, in absentem ferri potest. Neque etiam diversitas territorii impedire potest executionem legis quoad hanc pœnam, quia talis executio per ipsammet legem fit, et sine externa, aut corporali vi, quæ possit pacem, vel ordinem jurisdictionum perturbare.

47. *Cap. Ut animarum objicitur.* — Covarr. *interpretatio.* — Contra hoc vero objici potest dictum caput Ut animarum, quod generaliter, et sine restrictione declarat censuram non incurri agendo contra statutum extra territorium. Propter quod Bartolus, et alii decretum illud intelligendum putant, solum quando statutum simpliciter loquitur; secus vero esse, quando ipse legislator sufficienter declarat se velle obligare etiam extra territorium. Hanc vero interpretationem refellit Covarr., dict. num. 3; et Navar., in Summa, cap. 27, num. 273; Sylvest. supra; quia repugnat rationi ejusdem textus; nam Pontifex ibi non defectui voluntatis, sed defectui potestatis Prælati ferentis statutum, tribuit, quod ejus statutum extra territorium non liget; ergo quantumvis ipse Prælatas declaret se aliud velle, nihil operabitur, cum non habeat potestatem. Et ideo ipse Covarr. aliam declarationem indicat in fine illius numeri tertii, scilicet, tunc obligari subditum, per statutum territorii, extra illud existentem, quando statutum factum est in utilitatem ipsius diœcesis seu provinciae, quia tunc licet alibi delinquat, non censetur simpliciter extra territorium delinquere, cum in injuriam ipsius territorii delinquat, et ita quodam modo in illo peccat, quandoquidem in illud peccat.

48. *Improbatur.* — *Vera expositio.* — Sed quamvis verum sit, ob hanc causam posse obligari subditum ad servandam legem extra municipium vel provinciam, et per talem legem puniri, si ibi delinquat, non tamen existimo per hanc rationem satisfieri difficultati, quia non solum propter illam, sed etiam propter alias justas causas pertinentes ad bo-

nam ipsius subditi, vel aliorum, potest Prælati, præsertim Ecclesiasticus, præcipere subdito, ita ut teneatur servare præceptum ubicumque sit. Idemque facere potest sub censura, si alicui talis sit superior, ut potestatem habeat ferendi censuram. Quod exemplo supra posito declarari potest de Episcopo, qui potest præcipere alicui clerico, ne extra diocesim sacrum faciat, aut aliquid simile; et in religionibus id facilius contingit; posset enim Provincialis sub excommunicatione præcipere subdito, ut jejuset semel in hebdomada, quod facere tenebitur, etiamsi extra provinciam versetur. Et in hoc clare distinguitur præceptum territorii, seu provinciae, a præcepto personæ; nam licet in hac provincia esset consuetudo, aut præceptum jejunandi feria sexta, etiam sub censura, subditus qui extra illam versatur, non tenebitur illo præcepto, nec incurret censuram non jejunando, quod secus esset, si præceptum fuisset directe impositum personæ. Quod si hoc fieri potest per præceptum speciale, poterit etiam fieri per generalem sententiam, quæ solum est generale præceptum; ratio autem generalis et particularis non variat jurisdictionem, aut potestatem; et ideo in sententia generali veram censeo sententiam Bartoli, quod potestas non deest, si voluntas concurrat. Ad difficultatem ergo respondetur: cap. Ut animarum, loquitur de statuto territorii seu provinciae, non de præcepto imposito personæ, cui nos dicimus æquiparari sententiam generalem, et ideo sub decisione illius textus non comprehendit. Nec in præceptis personalibus, sive specialibus, sive generalibus procedit ratio illius textus; nam hæc præcepta (ut dixi) et prolatio censuræ secundam se non respiciunt territorium, sed personas; et ideo qui sic præcepit, non dicit proprie jus extra territorium; sicut qui absolvit subditum in aliena diocesi, non dicit jus extra territorium, sed ab illo abstrahit.

DISPUTATIO VI.

DE EFFECTIBUS CENSURÆ.

Hactenus institutionem, naturam, et causas censuræ declaravimus; solum superest, ut de effectibus ejus dicamus, ubi etiam si quidpiam desiderari potest, vel dicendum superest de fine, seu causa finali censuræ, simul explicabitur, quoniam finis, et effectus in eandem rem sæpe coincidunt. De attributis

vero, seu proprietatibus censuræ nihil dicere oportebit, quoniam quæ alicujus momenti esse possunt ad rem moralem, sufficienter tacta sunt explicando formam, et modum censuræ ferendæ, et explicando distinctionem censuræ in injustam et nullam; ibi enim indicavimus quæ sint substantialia, quæve accidentalia in censura, et præter hæc non habet alia attributa, nisi fortasse aliqua illi accommodentur in ordine ad effectum; ut, v. gr., quod vim habeat hunc vel illum effectum efficiendi, quæ attributa explicatis effectibus explicata remanebunt. Quanquam hæc vis, et habitudo ad effectus potius pertineat ad substantiam censuræ; nam tota ejus ratio in hoc consistit, ut sit vinculum inducens hos vel illos effectus afflictivos et pœnales ad comprimendam contumaciam. Atque ob causam pauca de his effectibus dicam; nam explicabuntur melius in singulis censuris, quoniam ex illis, seu per ordinem ad illos, propriæ rationes, seu differentie singularum censurarum a nobis explicandæ sunt. Duo igitur hic breviter trademus: primum, qui sint effectus communes omnibus censuris; secundum, quibus modis impediri sive excusari possint.

SECTIO I.

Qui sint, et quot effectus censuræ.

1. Finis censuræ duplex. — Quid sit finis remotus censuræ. — Quoniam finis, et effectus, ut dixi, in idem fere coincidunt, oportet in præsentem distinguere duplicem finem censuræ, scilicet remotum, et proximum; qui etiam dici possunt intrinsecus, et extrinsecus finis, vel etiam dici possunt finis operantis, seu ferentis censuram, et finis (aut quasi objectum) ipsiusmet censuræ. Finis remotus, qui etiam extrinsecus, et operantis dicitur, est fructus ille bonus, quem Prælati ferens censuram intendit per hujusmodi censuram aut legem, qua censuram fert, qui etiam potest esse multiplex, scilicet, temporalis, vel spiritualis. Quando enim aliquis excommunicatur, v. gr., propter temporale damnum quod alteri intulit, ut sæpe fit, et recte fieri potest, si debite circumstantiæ serventur, ut docent Theologi in 4, dist. 48, et specialiter D. Thomas, quæst. 2. art. 4, quæstiunc. 3, tunc fructus temporalis per talem censuram intentus, est, ut temporale damnum alteri factum restituatur, vel aliquid simile. Quod si talis fructus obtineatur, ille dici potest effec-

tus censuræ, quamvis remotus. Nunquam tamen fructus temporalis est tantum, aut præcipue intentus per censuram; nam cum illa sit pœna spiritualis, et gravissima, nunquam esset imponenda propter temporalem fructum, nisi hic esset conjunctus cum aliquo spirituali majoris æstimationis, magisque intentus per ipsam censuram. Hujusmodi autem in primis est observantia obedientiæ Ecclesiasticæ; deinde reparatio spiritualis lapsus commissi ab eo qui censura ligatur; ut nunc a peccato resurgat, et tandem spiritus ejus salvus fiat in die Domini, ut dicitur, 1 ad Corinth. 5. Atque hi omnes dici possunt effectus censuræ, remoti tamen, et valde extrinseci. Imo considerata natura, et qualitate censuræ, respectu illius per accidens, et quasi per occasionem consequuntur, licet respectu intentionis ferentis sint per se; et ideo dixi hujusmodi magis esse finis ferentis censuram. Atque ita fere loquuntur de hoc fine et effectu passim canonica jura, ut videre est in c. de Sentent. excomm., in 6, et in c. 4 de Exception., eodem libro, et in aliis, quæ, 11, quæst. 3, et 23, quæst. 6, et sub utroque titulo de Sententia excomm., continentur. De hoc ergo fine, et effectu remoto censuræ plura dicere non est necesse.

2. Quis sit finis intrinsecus censuræ. — Alius ergo est finis censuræ, qui est velati objectum ejus intrinsecum, ad quod proxime ordinatur, quod est ligare hominem spiritualiter, privando illam, his, vel illis spiritualibus bonis; et est proprius, ac per se effectus censuræ, tam ex parte ferentis illam, quam ex parte ipsiusmet censuræ. Ex parte quidem ferentis, quia hæc debet esse proxima intentio; imo supra diximus, hujusmodi intentionem esse simpliciter necessariam ad valorem censuræ. Ex parte autem censuræ, quia hoc solum est, quod ipsa potest per se efficere, sicut proprius effectus vinculorum est ligare, et corruptionis, seu privationis, auferre; quamvis inde possit sequi per accidens alius fructus, vel generatio.

3. Privationem aliquorum spiritualium bonorum esse effectum communem omni censuræ. — Quibus spiritualibus rebus privet censura. — De hoc ergo effectu loquendo, dicendum est privationem aliquorum spiritualium bonorum esse effectum communem omni censuræ; nulla enim est, quæ aliquid hujusmodi non efficiat, ut inductione facile probari potest ex multis juribus quæ habentur sub titulo de Sent. excomm., et de Cleric. excomm. mi-

nistr., et ea nunc omitto, quia infra tractando de singulis censuris ex professo asserenda sunt et explicanda. Ad hoc vero etiam faciunt ea quibus supra probavimus censuram esse pœnam spirituales, quia privat spiritualibus bonis. Et ibi etiam declaravimus, hunc effectum non ita esse adæquatum censuræ, ut non privet etiam aliquibus temporalibus bonis. Sed hoc illi specialiter attribuitur, tum quia hoc est præceptum, et quod propriam rationem talis pœnæ constituit; tum etiam quia hic effectus sine controversia est communis omni censuræ; privare autem temporalibus commodis, licet alicui conveniat, ut suspensioni, v. gr., fortasse tamen non omnibus, quod infra videbimus. Tum denique, quia etiam temporalia commoda non auferuntur per censuram nisi quatenus annexa sunt spiritualibus, ut, v. gr., suspensio privat fructibus beneficii, qui sunt annexi spirituali officio, et excommunicatio privat civili communicatione fidelium, qui, quatenus tales sunt, inter res spirituales merito computantur. Hic ergo est proximus, per se, et communis effectus censuræ, privare scilicet aliquibus spiritualibus bonis. Quæ autem sint hæc spiritualia bona, in singulis commodius explicabitur; nunc satis sit in genere dicere, esse res omnes sacras, quæ sunt in communi, et publico usu Ecclesiæ, ut sunt sacramenta, sacrificium, orationes publicæ, et quæ ad hæc ordinantur, ut templa, et alia hujusmodi, vel etiam ad quæ hæc ordinantur, ut sunt ipsimet fideles. Spiritualia autem bona interna, quæ in gratia, et virtutibus consistunt, non possunt per censuram auferri, quia hæc nemo perdit invito, nec nisi per propriam culpam; censura autem extrinsecus imponitur invito, et culpa non est, licet culpam supponat. Per se ergo non aufert gratiam, aufert tamen usum earum rerum, per quas ministerio Ecclesiæ gratia conferri solet, ut sunt sacramenta. De quibus omnibus postea sigillatim dicendum est.

4. Effectus intrinsecus censuræ duplex. — Hic solum addenda sunt duo, quæ in superioribus insinuata sunt: unum est, hujusmodi effectum esse duplicem, seu dupliciter fieri a censura, scilicet vel immediate, per se exequendo, et efficiendo illum, vel mediate, obligando tantum, aut ipsummet, qui censura ligatur, ut sese absteineat, et privet talibus bonis, aut alios, ut ipsum privent, seu cum illo non communicent. Uterque ergo istorum dici potest proprius, et per se effectus censuræ,